

Bijna vijftig jaar bracht het schilderij in ballingschap door, op reis door de wereld, en steeds wanhopiger op zoek naar geld vanuit zijn basis in het Museum of Modern Art in New York. Maar op 10 september 1981 kwam *Guernica*, het beroemdste kunstwerk van Pablo Picasso, eindelijk thuis in Spanje. Onder politie-escort en na jaren van geheime diplomatie werd het doek overgebracht naar Madrid, waar het een bewogen ontvangst van de jonge Spaanse democratie ten deel viel. „De Burgeroorlog is nu voorbij!” riep de beroemde communiste La Pasionaria uit, toen zij het werk voor het eerst zag hangen – achter pantserglas – in het Casón del Buen Retiro, een bijgebouw van het Prado.

Dit jaar herdenkt Spanje het begin van de Burgeroorlog, die van 1936 tot 1939 duurde en die een kleine veertig jaar dictatuur onder Francisco Franco zou inluiden. Het land viert ook de 25ste verjaardag van de thuiskomst van Picasso's *Guernica*, met twee mega-tentoonstellingen, in het Prado en het Reina Sofia in Madrid. Het schilderij, een verbeelding van het Duitse bombardement op het Baskische stadje Gernika op 26 april 1937, was oorspronkelijk vervaardigd als een propagandastuk, dat internationale steun moest werven voor de belaagde Republikeinse regering. Het was voor het eerst te zien in het Spaanse paviljoen van de Wereldtentoonstelling in Parijs van 1937. Maar inmiddels is het werk geleidelijk getransformeerd tot een universeel icoon dat ons blijft confronteren met de menselijke onmenselijkheid en de wreedheid van de oorlog. Het is een schilderij dat ons met afschuw heeft vervuld, betoverd en geschokt, en nog steeds ons gemeenschappelijk moreel falen benadrukt.

Maar *Guernica* heeft meer betekenis gekregen dan louter deze stereotiepe geschiedenis. Als een fenix die uit het vuur verrijst, symboliseert het schilderij ook de Spaanse wedergeboorte. Het culturele landschap is onherkenbaar veranderd. In plaats van mufte oude galeries met officiële Franco-kunst zijn er nu adembenemende nieuwe plekken, geschapen door wereldberoemde architecten. In 25 jaar tijd is de Spaanse culturele renaissance – ook al weten de Spanjaarden dat misschien zelf nog niet helemaal – het voorwerp van afgunst geworden voor iedere cultuurtoerist.

Doodstrijd
Nu is misschien de tijd gekomen om ons beeld van *Guernica* bij te stellen. Bijna zeventig jaar lang heeft zijn mysterieuze verbeelding van de doodstrijd kunsthistorici voor raadsels gesteld. Wellicht kan het geen kwaad het doek eens van grotere afstand te bekijken, een stap naar achteren te doen of duizend jaar vooruit te reizen in de tijd en het schilderij als een cultureel relict te zien vanuit het perspectief van het jaar 3006. Van daaruit, ondergedompeld in een zee van visuele data die de aandacht afleiden, maakt *Guernica* een minder geagiteerde indruk. Nog niet vreedzaam,

'Guernica' wordt opgehangen in het Stedelijk Museum in Amsterdam in 1956 foto Getty

Spanje viert de thuiskomst van Picasso's *Guernica*, 25 jaar geleden. Wat betekent het beroemdste schilderij over de verschrikkingen van de oorlog? Is het een politieke poster of toch iets anders?

GIJS VAN HENSBERGEN

maar in ieder geval tot rust gekomen.

In 3006 zullen we ook iets anders opmerken. Door de afstand wordt de tijd in elkaar gedrukt. *Guernica* zal tot een andere familie behoren. We zullen er niet langer moeite mee hebben Picasso's bronnen te herkennen in de Beatus de Liebana, Rogier van der Weydens *Kruisafneming*, persfoto's van een vernietigd Gernika, Bartholdi's Vrijheidsbeeld of Rubens' explosieve *Dood van Hippolytus* uit het Fitzwilliam Museum in Cambridge. In retrospectief zal *Guernica* ouder lijken. Het schilderij zal bij een nieuwe groep kunstwerken blijken te horen: dat van de Griekse en Etruskische Krater-vazen, waarop mythische oorlogstaferelen in een grafische vor-

menstrijd op een bollend oppervlak zijn aangebracht – De Dood van Sarpedon, een strijdende Minotaurus, Achilles die de Penthesileia doodt, Lapithen en Centauren of een goudharige Ajax die ten strijde trekt. Met *Guernica* slaan we de Barok en de Renaissance over en treffen we een taal aan die is geworteld in het theater van de mythe.

Daarom wil ik een nieuwe interpretatie van *Guernica* voorstellen die u een ander beeld voor ogen zal toveren. Fernando Martín Martín heeft, in zijn dissertatie over de Pabellón de la Segunda República, *Guernica* opnieuw geplaatst in de ruimte waar het schilderij het eerst werd getoond; naast de lawaaierige laatste paar tafeltjes in het Catalaanse res-